

N:o 71.

Af herr **C. A. Lindhagen**, om *skrifvelse till Kongl. Maj:t angående reseersättning åt landshöfdingarne i de sex nordligaste länen.*

De viktiga uppgifter och stora befogenheter, som äro lagda i de ledande administrativa myndigheternas händer, kräfva naturligtvis, att dessa myndigheter med alla medel sättas i tillfälle att skapa sig en lefvande verklighetsbild af förhållandena inom deras verksamhetsområden. Detta är dessutom så mycket angelägnare för landet, som det enligt sakens natur mången gång måste inträffa, att en embetsmyndighets å tjenstens vägnar afgifna uttalande gör sig slutgiltigt gällande allenast på grund af embetets auktoritet, oafsedt den omdömesgillhet, som ligger bakom detsamma.

I detta afseende äro landshöfdingarne i rikets sex nordligaste län försatta i en obillig ställning. I likhet med landshöfdingarne i de öfriga länen åtnjuta de nemligen icke reseersättning annat än för fullgörandet af vissa uppdrag. Det förutsättes sålunda, att de ej ovilkorligen behöfva genom omfattande och ofta företagna resor taga närmare kändedom om sina län. Den minsta eftertanke leder emellertid till insigt om, att ingen ting kan utgöra en större villfarelse.

Det alltjemt pågående besittningstagandet af dessa unga landskaps naturliga tillgångar fordrar nemligen ovilkorligen, att en kraftig hand står beredd att insigtsfullt och förstående gripa in i utvecklingen, när detta behöfves. Och framför allt ställes på statens administration stora fordringar i följd af de genom sågverksbolagens hemmansförvärf eller hvad man i dagligt tal kallar bolagsväldet uppkomma missförhållanden, på hvilkas tillvaro Riksdagen senast sistlidet år fäste Kongl. Maj:ts uppmärksamhet.

Denna synpunkt är af särskild betydelse därför, att skulden till dessa missförhållanden faller helt och hållet på statens misstag i det förflutna och underlåtenhetssynder i det närvarande. Sägverksbolagen och deras tjänstemän kunna föga läggas till last, att rikets trygghet och det allmänna bästa ej städse kan utgöra främsta ledstjernen för deras åtgöranden. Ty de skola alltid med en naturlags makt slå in på de förmånligaste vägar, som staten lemnar öppna för dem.

Härtill kommer, att de större afstånden, de outvecklade kommunikationerna och bygdernas afskilda läge utgöra hinder för att en återspeglung af de verkliga förhållandena skall leta sig fram till residensstaden, hvarest deremot sägverksintressenas åskådning på många sätt finner tillfälle att företrädesvis göra sig gällande.

Af detta framgår således, att inom de sex nordligaste länen landshöfdingarne i sin embetsutöfning icke uteslutande hafva till uppgift att med nit och pligttröhet tillämpa gällande lagar och författningar. Det hvilat på dem att äfven hafva öppna ögon för denna lagstiftnings brister samt framför allt att taga framsynta och fosterländska initiativ till undanrödjande af öfverklagade missförhållanden — en uppgift som kanske hitintills ej tillräckligt ingått i det allmänna föreställningssättet.

Det har nu invändts, att då allt här ytterst beror af sinnelaget och de personliga egenskaperna, skulle uppoffringar från statens sida för att underlätta för landshöfdingarne att kunna göra sjelfständiga resor i nyttiga ändamål blifva i många fall öfverflödiga och i andra kanske gagnlösa. Så får man dock icke se sakerna. Alltid skall det komma något godt ur en dylik förständig anordning. Och man bör äfven betänka, att äfven den bästa vilja skall i många fall komma till korta inför å ena sidan den nedtryckta befolkningens fruktan eller oförmåga att röja sin belägenhet och å den andra bolagens och deras tjänstemäns mångenstädes af allmogen öfverklagade enträgna tjänstvillighet att ensamma öfvertaga landshöfdingens vägledande i orternas förhållanden.

Till belysande af hvilka svårigheter, som möta en norrländsk landshöfding, kan tjena en liten färsk illustration.

Norrlandskomitén har nemligen vändt sig bland annat till hushållningssällskapens förvaltningsutskott med begäran att för hvarje socken föreslå två eller tre personer, hvilka utom kyrkoherden skulle anmodas besvara vissa frågor — med hvilket utbyte må lemnas derhän. Det tilllades emellertid, att dessa personer borde företrädesvis utses bland dem, som innehåft eller innehafva förtroendeuppdrag såsom ordförande i kommu-

nalnämnd eller kommunalstämma, nämndemän, skiftesgodemän o. s. v. samt att de ej fingo vara i trävaruindustriens tjänst anställda.

Från Norrbottens län insändes förteckningen å de begärda personerna af landshöfdingen såsom utskottets ordförande med ett meddelande, deri han om personernas utväljande yttrar: »Det har varit svårt därför, att de allra flesta mera bemärkta och dugliga personer äro anställda i sågverksbolagens tjänst. Det kan därför hända, att en del af frågorna ej blifva exakt besvarade på grund af bristande insigter.» Den från Vesterbottens läns förvaltningsutskott insända, af landshöfdingen undertecknade listan inledes med följande tillkännagifvande: »Som i de flesta fall kommunernas förtroendemän och öfriga mera sak- och skrifkunniga äro i sågverksbolagens tjänst anställda såsom inspektorer, faktorer eller dylikt, har det å många ställen varit omöjligt att ibland sådana finna fullt lämpliga personer».

Detta häntyder på utveckling af ett samhällsskick, som ej kan vara nyttigt för dessa viktiga gränsprovincers framtid. Det framgår häraf också, huru oundgängligt det är att försöka bana någon väg till kännedom om den stora landtbefolkningens lifsförhållanden och uppfattningar. Kanske skall det då gå klarare upp, att äfven dessa många människor hafva berättigade anspråk för sig sjelfva och kunna vara till någon nytta för fäderneslandet eller att äfven de äro i tillfälle att om åtskilliga saker lemna exakta upplysningar, som ej kunna tillförlitligen erhållas af sågverksbolagens skrifkunnige och duglige tjänstemän.

I dessa tider af misströstan hos många bör det också tjena till vägledning att påminna om uppfattningen och föredömena från några märkesmän bland de norrländska landshöfdingarne, utan att dermed på något sätt vilja förringa äfven flera andras framstående förtjenster.

Först må då nämnas landshöfdingen i Norrbottens län *Per Henrik Widmark*, som tog initiativet till brytandet med det statsekonomiska system, som gjort till sin uppgift att slumpa bort alla kronans under århundraden hopsparade skogsrikedomar i Norrland och Dalarne. Afsevärda skogbärande trakter inom de två nordligaste länen äro härigenom bevarade åt det allmänna, och Widmark har dermed fäst sig en varaktig minnesvärd vid ingången till svenska folkets skattkammare. Men vida mer hade vunnits, om man till alla delar följt hans råd och följdriktigt dragit ut konsekvenserna af desamma. Om man t. ex. lyssnat till hans maning, att »af stor och djup betydelse för orten och det allmänna vore, att lappmarkernas vidsträckta skogsland framgent förblefve kronans egendom», skulle vi åtminstone i fråga om dessa trakter nu ej kommit så långt tillbaka på villovägar

i uppfattningen af det allmännas rätt och bästa. Det skulle då ej behöft inträffa, att å statens vägnar glömmes bort dess egna uppoffringar för bildande af nybyggen och hemman och till och med öppet talas om det rigtiga i att de upphöra att tjena sitt ändamål. Och man skulle icke såsom nu ordad om åsidosättandet af någon sågverksindustriens rätt, derest kronan tillstår sig underlåta att offra sista skärfven för att utan skyldighet tillmötesgå förhoppningarne från en till innehållet illojal äfventyrsspekulation på kronans oförmåga att vaka öfver sina egna afsigter. Det vore sorgligt, om häremot ej förmådde lyfta sig någon indignation öfver den genom lappmarksskogarnes öfvergång i sågverksindustriens händer inför öppna dörrar fortgående, förödmjukande kränkningen af dessa statens afsigter eller öfver det sakernas tillstånd, hvarigenom med tillskapande af sociala olyckor kronan och befolkningen alltjemnt få vandra på de ensidiga uppoffringarnes väg till förmån för denna industri, som sjelf städse tager ut sin juridiska rätt till det yttersta.

Den sociala vådan af sågverksbolagens omfattande hemmansförvärf insågs först i hela dess vidd af landshöfdingen i Vesterbottens län *Axel Georg Wästfelt*, som också väckte offentligt förslag om dessa förvärfs hämmande. Visserligen befrämjade han afvittringarnes fortgång enligt gamla oförståndiga grunder. Men detta skedde i den öfvertygelsen, att derigenom skulle skapas förutsättningar för en tillväxt af den bofasta befolkningen och en uppblomstring af jordbruket, hvilket var föremål för hans ständiga omsorger. Och när han sedan såg, huru det gick, förlorade han ej ur sigte fäderneslandets sanna bästa för att af rätthafveri slå vakt om egna misstag. Oafslåtligen framhöll han och »med nästan ensam ropande stämma» bekämpade han den stora landsfaran. Hans dödsruna ristade därför öfver honom följande vackra eftermäle: »Må de män, som skola föra det rika Norrlands runor, kämpa med lika redlig håg och öfvertygelse, samma varma frejdiga sinne, som den gamle västgötaädlingen, men i olikhet med honom försäkra sig om hela nationens vilja och bistånd, när det gäller afvärjandet af ett öde, som eljest blir Norrland tyngre och dystrare än det förflutna femtiotalets frostnätter, nödröd och armod: en ofri jordbrukareklass.»

Till sist bör icke förbigås namnet *Curry Treffenberg*, hvilken trots ett lifligt temperaments öfverilningar och ofrivilliga misstag dock under sin embetsutöfning inom Kopparbergs län alltid framstod såsom den goda viljans ypperlige representant. Rustad med sjelfständighet, naturlig rättskänsla och intelligens bröt han på många punkter igenom bolagsintressenas allt för mycket sammanfogade murar och nådde fram till befolkningens

hjertan, i hvilka han därför lefver i tacksam hågkomst. »Det var en karl det», säga dalkarlarne ofta, när de tala om honom.

De närmare vilkor, hvarunder resor af nu ifrågasatta slag kunna på allmän bekostnad få ega rum, torde det i första hand tillkomma Kongl. Maj:t att bedöma. I sådant afseende kan till äfventyrs ifrågasättas, att dylik rättighet bör vara förenad med skyldighet att resa; att ett visst belopp bestämmes, hvaröfver den årliga resekostnaden ej får stiga; eller att genom uttrycklig föreskrift eller reseplanens underställande under Kongl. Maj:t fastslås, att det här gäller närmast studieresor i det tysta äfven afsides från de stora stråkvägarne.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer jag vördsamt,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, under hvilka vilkor landshöfdingarne inom de sex nordligaste länen må berättigas erhålla ersättning af allmänna medel enligt resereglementet för resor, som de inom sina län företaga i ändamål att allsidigt lära känna länets och befolkningens förhållanden.

Stockholm den 27 januari 1902.

Carl Lindhagen.